

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

1787-1792 OSMANLI-RUS SAVAŞI'NDA AKDENİZ'DE RUS KORSANLIĞI THE RUSSIAN PRIVATEERING IN THE MEDITERRANEAN IN THE OTTOMAN-RUSSO WAR OF 1787-1792

Şenay ÖZDEMİR GÜMÜŞ*

Öz

Bu çalışmada 1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Akdeniz'deki Rus korsanlarının faaliyetleri incelenmektedir. Rusya bu savaş sırasında hem Karadeniz'de hem de Akdeniz'de Osmanlı gemi ve yerleşimlerine saldırmak üzere korsanlık izni verdiği gemilerin hizmetinden yararlanmıştı. 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'nın aksine donanmasını Akdeniz'e gönderemediği bu savaş döneminde Akdeniz'de korsanların hizmetinden yararlanmak Rusya açısından daha büyük bir önem taşımıştır. Rusya, önemli bir bölümü Akdeniz'deki Osmanlı tebaasından oluşan kişilerin katılımıyla hazırlanan korsan gemilerinin yardımıyla savaş boyunca Osmanlı sularında ciddi bir tehlike oluşturdu. Ancak Rus korsanlarının sadece Osmanlı gemilerine değil tarafsız ülkelerin gemilerine de saldırmaları ve savaşın bitmesinin ardından Osmanlı gemilerine saldırmaya devam etmeleri Rusya'yı bu devletlere karşı zor bir pozisyona da sokmuştur. Nitekim Rus korsanları kadar deniz haydutlarının artan saldırıları da Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'deki tedbirlerini arttırmasına neden oldu. Bu çalışmada savaş boyunca Rus korsanlarının faaliyetleri, bu korsanlara yapılan yardımlar, Osmanlı Devleti'nin korsanlık ve deniz haydutluğuna karşı tutumu açıklanmakta ve korsanlıkla deniz haydutluğunu birbirinden ayıran çizginin ne kadar ince olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Rusya, Akdeniz, Korsanlık, Deniz Haydutluğu.

Abstract

This study analyzes the Russian privateers activities in the Mediterranean in the Ottoman-Russo War of 1787-1792. Having given the permission of privateering for attacking to the Ottoman ships and coastline settlements of the Ottoman State, Russia profited from the service of these ships in this war. In contrast to the Ottoman-Russo War of 1768-74, Russia was not able to send her navy to the Mediterranean, in this particular war in question, thus, it was far more important for the Russia to profit from the service of the privateers in the area. Russia significantly threatened the Ottoman waters throughout the war with the help of the privateering ships whose population was mostly composed of the Ottoman subjects of the Mediterranean. However, these privateering ships not only attacked to the Ottoman ships but also attacked to the ships of the neutral nations and continued of attacking to the Ottoman ships after the war ended. This in turn, left Russia in a difficult situation against these states. Hence, in addition to the Russian privateers, the increasing attacks of the pirates led the Ottoman State to take additional measures in the Mediterranean. This paper discusses the Russian privateering activities and the support given to them, as well as the attitudes of the Ottoman State against the privateering and the piracy during this war. This paper also stresses that the line between the privateering and the piracy activities in the period was very thin.

Keywords: Ottoman, Russia, Mediterranean, Privateering, Piracy.

Giriş

18. yüzyılda savaş alanlarında birçok kez karşı karşıya gelen Osmanlı ile Rusya, 1787-1792 yılları arasında bir kez daha savaşmıştı. Bu savaş Osmanlı Devleti için Rusya'nın 1783 yılında ilhak ettiği Kırım'ın yeniden Osmanlı idaresine bağlanabilmesi fırsatı olarak önemliydi. Rusya bu savaş döneminde, 1768-1774 savaşında olduğu gibi donanmasını Akdeniz'e gönderemediyse de savaşın başlamasından kısa bir süre sonra Rus bayrağı taşıyan gemilerin Osmanlı gemi ve yerleşimlerine saldırıları başlamıştı. Rusya bayrağıyla savaşa katılan bu gemiler aslında Rusya'nın Osmanlı gemi ve yerleşimlerine saldırmak üzere korsanlık izni verdiği gemilerdi. Millet, din ayrımı yapmaksızın kişisel kazanç ve çıkarlar doğrultusunda her türlü hedefe saldıran deniz haydutluğundan farklı olarak resmi bir otoritenin izniyle yapılan korsanlık savaş dönemlerinde devletlerin deniz güçlerini takviye amacıyla sıkça başvurdukları bir uygulamaydı. Bir devletten korsanlık iznini içeren belge (letters of marque) alanlar, savaş devam ettiği sürede bu devlet tarafından belirlenen düşman gemilerine saldırabilirlerdi.¹ 1787-1792 savaşında da Rusya, korsanlık izni verdiği gemilerden oluşan filolarla Akdeniz'de Osmanlı Devleti'ne karşı bir güç oluşturma yoluna gitti. Bu korsan gemilerinin mürettebatı arasında Osmanlı tebaası da bulunmaktaydı. Savaş boyunca bu korsanların Osmanlı gemileri kadar tarafsız gemilere de saldırmaları ve savaşın bitmesinden sonra bunlardan

* Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

¹ Bu konuda bkz. Şenay Özdemir (2004). *Akdeniz Hakimiyetinde Osmanlı Devleti ve Korsanlık (1695-1789)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 60-63. Korsanlığa izin verilen bir diğer durum ise "misilleme" hakkıydı. Buna göre barış dönemlerinde gemisine yabancı bir gemi tarafından el konulan bir kaptan, bu geminin tabii olduğu ülkenin gemilerine saldırarak uğradığı zararı tazmin etmek üzere kendi devletinden özel bir saldırı izni alma yoluna gidebilmekteydi. Uğradığı haksızlığı, zararı adalet yoluyla gideremeyen kişilerin başvurduğu bu uygulama bir "Özel Savaş" kabul edilmekte, iki devlet arasındaki barış halini bozacak bir durum olarak görülmemekteydi, bkz. A. Emre Öktem-Bleda R. Kurtdarcan (2011). *Deniz Haydutluğu ve Korsanlık, Tarihi ve Hukuki Boyutlarıyla*, İstanbul: Denizler Kitabevi, s. 151-154.

bazılarının Rusya bayrağı taşımaya devam ederek saldırılarını sürdürmeleri ise saldırıya uğrayan gemiler kadar Rusya'nın da sıkıntı yaşamasına neden olmuştu. Osmanlı Devleti açısından Rus korsanlara ek olarak savaş ortamının körüklediği deniz haydutluğu da ayrı bir sorun oluşturmaktaydı. Bu makalede 1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Akdeniz'de, Osmanlı sularındaki korsanlık faaliyetleri ele alınmaktadır. Çalışmada Rus korsanlarının faaliyetleri, bunlara yapılan yardımlar ve gerek Rus korsanları gerekse deniz haydutlarına karşı Osmanlı Devleti'nin izlediği politika açıklanmıştır. Sonuç olarak, bu savaş döneminde de görüldüğü gibi devletlerin deniz güçlerini destekleyici bir unsur olarak başvurdukları korsanlığın kolayca deniz haydutluğuna dönüşebilen, kontrolü güç doğasının vurgulanması amaçlanmaktadır.

1. 1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşı'nın Başlaması ve Korsanlık

1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı, Küçük Kaynarca Anlaşması ile sona erdikten sonra iki devlet arasında bir takım konular sorun oluşturmaya devam etmekteydi. Küçük Kaynarca ile özerklik tanınan Kırım'ın durumu iki devlet arasındaki en önemli sorunu oluşturuyordu. Rusya'nın 1783 yılında Kırım'ı işgalinden bir yıl sonra Osmanlı Devleti yaptığı anlaşmayla Kırım'dan başka, Taman ve Kuban topraklarından bir bölümünü de bu devlete bırakmayı kabul etmişti.² Bunun dışında Rusya'nın Osmanlı topraklarında konsolosluk açma talepleri, Osmanlı tabiiyetindeki Kazakların denetimi, Cezayir korsanlarının verdikleri zararın tazmini, bazı ticari meseleler, Kılburun'da çıkarılan tuzun paylaşımı, Kafkasya'daki hakimiyet mücadelesi gibi iki devlet arasında anlaşmazlığa neden olan başka konular da mevcuttu.³ Tüm bunlar, fakat özellikle de Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi Osmanlı yönetimini bu ülke ile yeni bir savaşa sevk etti. Osmanlı yönetimi önce Temmuz 1787'de Rus elçisine Osmanlı Devleti'nin bazı taleplerini ilettili ve bundan kısa bir süre sonra 19 Ağustos 1787'de savaş ilan etti. Osmanlı yönetimi savaş ilanına dair yayınlamış olduğu beyannameyle Avrupalı devletlere savaş kararını Rusya'nın ahidnameye aykırı davranmasıyla açıklamıştı.⁴

Osmanlı-Rus Savaşı'nın başlamasından kısa bir süre sonra Avusturya da Rusya'nın yanında savaşa katıldı. Küçük Kaynarca Anlaşması sonrasında Osmanlı toprakları üzerindeki beklentileri Rusya ile Avusturya'yı birbirlerine daha da yakınlaştırmıştı. 1780 yılında Osmanlı topraklarının paylaşılması üzerine gerçekleştirilen bir görüşmede bu iki devlet, II. Katerina'nın "Grek Projesi" doğrultusunda İstanbul'un alınarak burada Katerina'nın torunu Konstantin'in idaresinde bir Yunan devleti kurulmasında anlaşmışlardı. Avusturya, Küçük Kaynarca Anlaşması'nın maddelerinin uygulanması konusunda da Rusya'ya destek vaat etmiş ve Osmanlı ile Rusya arasında bir savaş çıkması halinde gerekirse Rusya'nın ardından savaşa katılmayı kabul etmişti. Bu anlaşmaya sadık kalan Avusturya, Şubat 1788'de İstanbul'daki elçisi aracılığıyla Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti.⁵

Savaş başladığında Osmanlı yönetimi Anadolu sahillerinin korunması için buraya bir filo görevlendirmişse de Rus donanmasının faaliyete geçeceği asıl bölgenin Karadeniz olacağı düşüncesiyle deniz gücü ağırlıklı bir şekilde buraya gönderildi. 1788'de Osmanlı donanması Kaptan-ı Derya Gazi Hasan Paşa komutasında Karadeniz'e açılmıştı.⁶ 1789 yılında da Gazi Hasan Paşa komutasında Karadeniz'e açılacak olan donanmadan başka ayrıca Sünne'nin yukarılarına kadar Rumeli sahilinin korunması için Halil Kaptan komutasında bir filo ile Karadeniz'in Anadolu sahilini korumak üzere Mustafa Kaptan'ın komutasında bir başka filo görevlendirildi.⁷ 1789 Nisan'ında ise Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın Özi seraskerliğine atanmasından dolayı kaptan-ı deryalığa Giritli Hüseyin Paşa atandı.⁸

Rusya, 1768-1774 savaşında olduğu gibi Baltık'taki donanmasını bir kez daha Akdeniz'e göndermek üzere hazırlamışsa da Osmanlı Devleti ile anlaşan İsveç'in kendisine savaş ilanı üzerine donanmasını Baltık'ta bu devlete karşı kullanmak durumunda kaldı.⁹ Ancak Rusya her ne kadar donanmasını göndermemişse de savaşın başlamasından kısa bir süre sonra İstanbul'a, Akdeniz'de Rus gemilerinin saldırılarına dair haberler gelmeye başladı. Avusturya'nın da savaşa dahil olmasından bir ay sonra, Rusya ve Avusturya'nın Alikorna'da güçlü bir donanma oluşturdukları öğrenilmişti. Avusturya'nın Tiryeste'deki donanmasından tahsis edilen 4 kalyona Rusya bayrağı çekilerek hazırlanan bir filo Osmanlı sularına gönderilmiş fakat hava koşullarından dolayı bu gemiler herhangi bir saldırıda bulunamamışlardı. Sefer sırasında bu gemilerin Venedik'e bağlı Ayamavra limanını kullanmaları Osmanlı yönetiminde Venedik'in

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı (1995). *Osmanlı Tarihi*, C.IV/1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 469.

³ Serhat Kuzucu (2013). *Kırım Hanlığı ve Osmanlı-Rus Savaşları*, İstanbul: Selenge Yayınları, s. 87-93, 98-106; Uzunçarşılı (1995), s. 502-503.

⁴ Uzunçarşılı (1995), s. 503-507.

⁵ Uzunçarşılı (1995), s. 521-523.

⁶ Uzunçarşılı (1995), s. 564-565.

⁷ Kadir Güney (2012). *190 Numaralı Mühimme Defteri'nin Özetli Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (H. 1203-1204, M. 1789-1790; Sayfa 1-97)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 32.

⁸ Güney (2012), s. 250.

⁹ Uzunçarşılı (1995), s. 544-545; *Katerina Tarihi* (2010). (Haz. Mehmet Mercan), Ankara: Karaman Bilim ve Araştırma Merkezi, s. 177-178; 182-183. İsveç-Rus savaşı 1790'da Varen Anlaşması ile sona erdi, bkz. Uzunçarşılı (1995), s. 546.

düşmana yardım ettiği şüphelerini doğurdu.¹⁰ 1788 yılı deniz mevsiminin gelmesiyle birlikte saldırılar arttı, korsan-ı düşman gemileri Doğu Akdeniz’de Berr-i Şam, Kıbrıs, İskenderiye’ye kadar uzanan bir alanda saldırılarına başlamışlardı.¹¹

Rusya, İsveç savaşı nedeniyle Akdeniz’e gönderemediği donanmasının eksikliğini kendi hizmetine giren korsan gemileriyle telafi etmekteydi. Savaş sırasında Rusya’nın korsan gemilerinin hizmetinden yararlandığı tek bölge Akdeniz değildi; Karadeniz donanmasında da korsan gemileri kullanılmaktaydı. Bu korsanlar özellikle 1774’ten sonra Rusya tabiiyetine geçerek Karadeniz kıyılarına yerleşen Rumlardan oluşmaktaydı. Savaşın başlamasının ardından 20 kadar Rum kaptanı Rusya’dan aldıkları korsanlık belgesi ve top, cephane, para desteğiyle Karadeniz’de Osmanlı gemilerini vurmaya başladılar. Bu gemiler bağımsız hareket ettikleri gibi zaman zaman Rusya’nın Karadeniz donanmasının hareketlarına da katılmaktaydılar. Rusya’nın bu kaptanlara subay rütbesi vermesinden başka özellikle 1788’den itibaren Rusya hizmetindeki korsan filolarına Rus subaylar da komuta etmeye başlamışlardı. Örneğin Eylül boyunca Albay Senyavin dört korsan gemisiyle birlikte Sinop, Ordu, Giresun kıyılarında dolaşarak, Osmanlı gemilerine saldırmışlardı. Bunun dışında korsan gemileri Tuna’da da faaliyet göstermekte ve Rus ticaret gemilerine refakat etmekteydiler.¹² Şirokorad, bu gemiler için Rusya tarafından korsan kelimesi kullanılmadığını, bunların *zırhlı gemiler* olarak adlandırıldığını yazmaktadır.¹³ Ancak Osmanlı Devleti için Rusya bayrağıyla Akdeniz’de Osmanlı gemi ve yerleşimlerine saldıran bu gemiler, korsan gemileriydi. Belgelerde bunlar için *korsan*, *düşman ve korsan*, *Moskov korsanı*, *korsan-ı düşman* tabirleri kullanılmıştır.

Bu dönemde Akdeniz’de Rusya bayrağı altında Osmanlı gemi ve yerleşimlerine saldıran Rum korsanlardan biri Lambro Katzones’di (Osmanlı belgelerinde Lambro Kaçoni¹⁴). Olivier’in aktarımına göre Lambro bir gemici olarak tecrübelerini 1768-1774 savaşı sırasında Rusların hizmetine sunmuş, 1770 yılında Koron kuşatması ve Çeşme baskınına katılmış daha sonra Karadeniz’de de bu hizmetine devam etmiş, hatta Kırım’ın alınmasındaki hizmeti karşılığında II. Katerina kendisini albaylığa terfi ettirmişti.¹⁵ 1787 yılında başlayan savaşta Lambro ilk olarak Karadeniz’de korsanlık yaparak Ruslara hizmet etmeye devam etti.¹⁶ Ancak 1788’de Rus Koramiral Mordvinov tarafından Akdeniz’e gönderildi. Lambro, Avusturya ve Rusya’nın Tiryeste’deki donanma hazırlığına dahil oldu, Rus yetkiler ve Rus konsolosunun yardımıyla *Minerva Severa* adını verdiği gemiyi donattı.¹⁷ Daha sonra ele geçirdiği iki büyük gemiden birine *Grandük Konstantin*, diğerine de *Grandük Aleksandr* adını vermişti.¹⁸ Gemi hazırlamasında Lambro’ya başlangıç sermayesini temin edenler Koramiral Nikolay Mordvinuov ve bazı üst rütbeli subaylardı.¹⁹ Bu şekilde başlayan girişim zamanla Lambro’nun elde ettiği ganimetle gelişti. 1788 Ekim’inde kendi parasıyla 9 gemilik bir filo oluşturmuştu. Bu gemilerin bazılarının Ruslardan alınan korsanlık belgesi bulunmaktaydı.²⁰

Lambro’nun Osmanlı gemileri kadar tarafsız ülkelerin gemilerine de saldırması Rusya’yı bu devletler karşısında zor durumda bıraktı. Korsanlık izni sadece savaşılan ülkelerin gemilerine yönelik verilmekteyse de 18. yüzyılın başında İspanya ve Fransa’yla savaşan İngiltere, tarafsız bir ülke olan Hollanda’nın ticaret gemilerini bu ülkelere tahsis etmesi üzerine kaçak harp malzemesi kavramını devreye sokarak korsanlarına Hollanda gemilerine de saldırı izni vermişti.²¹ Bu durum tarafsız devletlerin gemilerinin zarar görmesine neden olduğundan Rusya 1780 yılında, tarafsız devletlerin gemilerinin taşıdığı yükün serbest yük kapsamında olduğu ve bu gemilerin savaşan devletlerin kıyılarında, limanlarında serbestçe dolaşma hakkına sahip olduğunu içeren *Silahlı Tarafsızlık Bildirisi*’ni yayınladı.²² Nitekim Akdeniz’deki Rus korsanlarının Osmanlı gemileri dışında tarafsız devletlerin gemilerine de saldırıları üzerine II. Katerina, Fransızca, İtalyanca ve Rumca olmak üzere kurallara uymayan korsanların

¹⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Hatt-ı Hümayun (HAT), Belge No: 20/943, Mart 1788.

¹¹ BOA, Cevdet Bahriye, Belge No: 250/11590, Ağustos 1788; HAT, Belge No: 1383/54713.

¹² A. B. Şirokorad (2013). *Rusların Gözünden 240 Yıl Kıran Kıran Osmanlı-Rus Savaşları, Kırım-Balkanlar-93 Harbi ve Sarıkamış*, (Çev. D. Ahsen Batur), İstanbul: Selenge Yayınları, s. 219-220, 240-242. Osmanlı gemilerinin Akdeniz’de ele geçirdiği Rus korsanlardan Yorgo veled Dimitri “koryar” rütbesindeydi, BOA, HAT, Belge No: 208/11006, Haziran 1791.

¹³ Şirokorad (2013), s. 240.

¹⁴ BOA, HAT, Belge No: 264/15337-A.

¹⁵ *Türkiye Seyahatnamesi* (1991). Kitap II, (Çev. Oğuz Gökmen), İstanbul: Tifdruk Matbaacılık, s. 97. Şirokorad, Lambro’nun Rus ordusunda binbaşı rütbesinde olduğunu yazıyor, *a.g.e.*, s. 243.

¹⁶ 10-11 Ekim günü Lambro, kendisi gibi bir başka korsan Spiro ile Oçakov’da bir Osmanlı ticaret gemisini ele geçirmişlerdi, bkz. Şirokorad (2013), s. 220.

¹⁷ Louis Sicking (2014). “Islands, Pirates, Privateers and the Ottoman Empire in the Early Modern Mediterranean”, *Seapower, Technology and Trade, Studies in Turkish Maritime History*, İstanbul: Denizler Kitabevi, s. 249. Olivier, Tiryeste’de hazırlanan gemi sayısını 12 olarak veriyor, bkz. *Türkiye Seyahatnamesi* (1991), s. 97.

¹⁸ Şirokorad (2013), s. 243.

¹⁹ Mitia Frumin (2014). “Wyh Did a Russian Privateer Present The Ottoman Governor of Acre With A Prized Ship?”, *Seapower, Technology and Trade, Studies in Turkish Maritime History*, İstanbul: Denizler Kitabevi, s. 310.

²⁰ Sicking (2014), s. 250.

²¹ Öktem-Kurtdarcan (2011), s. 159.

²² Bu bildiri İngiltere dışında neredeyse tüm Avrupa devletleri tarafından kabul edilmişti, Öktem-Kurtdarcan (2011), s. 164.

cezalandırılmasını içeren talimatnameler yayınladı. Ancak böyle bir sorunla karşılaşmış olması Rusya'yı korsanların hizmetinden vazgeçmeye yöneltmedi, aksine Lambro'nun başarısı üzerine 1789 yılında Rusya bayrağı altında hareket edecek olan 3 korsan filosuna izin verildi.²³

Bu savaş sırasında Lambro dışında Rusya bayrağı altında korsanlık yapan filolardan bir diğerine komuta eden kaptan ise Maltalı Golormi'ydi (Guglielmo Lorenzi²⁴, Lorenzo Ghilgelmo²⁵). Aslında bir Korsikalı olan bu korsan, genç yaşlarında Malta'ya göç etmiş ve kaptanlığa yükselmişti. Rusya, savaş sırasında Golormi'ye Osmanlı Devleti'ne karşı korsanlık yetkisi verdi ve onun komutasında olmak üzere Sirakuza'da bir korsan filosu kurdu.²⁶ 1790 tarihli bir belgede 5-6 küçük tekneye komuta ettiği belirtilen İpsaro²⁷ ise üçüncü filonun kaptanı olmalıdır. Akdeniz'deki Rus korsanlar önce General Zaborovskii'nin komutası altındaydılar. Zaborovskii'den sonra ise bu görevi General-Major Tamara üstlendi.²⁸ 1790 yılına ait bir belgede Akdeniz'de Rusya bayrağı taşıyan gemilerin başında aslen Rus olan Kavalir Bazlu'nun, 1791 yılında ise General Anton Basaro'nun adı geçmektedir.²⁹

Rus korsan gemilerinin saldırıları üzerine 1789 yılında Akdeniz'deki Osmanlı ada, sahil ve gemilerini bu korsanların saldırılarından korumak üzere Mehmet Arif Kaptan'ın başbuğluğunda bir donanma gönderildi.³⁰ Fakat donanma gemilerinin görevlendirilmesinden başka, Rusya'nın korsan gemilerini kullanmasına Osmanlı Devleti de aynı karşılığı verdi. Savaş dönemlerinde düşman gemilerine karşı hizmetlerine başvurulmuş Garp Ocakları'na gönderilen emirlerle Cezayir'in 5, Tunus ve Trablusgarp'ın 3'er gemi hazırlayarak *cihad* için donanmaya katılmaları istendi. Bu gemiler Osmanlı sularını koruyarak Rus ve Avusturya ticaret gemilerini buldukları yerde almak üzere Tiryeste ve Alikorna sularında *korsanlığa* çıkacaklardı.³¹ Garp Ocakları gemilerinden başka Akdeniz'de ada ve kıyılar halkından gücü yetenlerin de "*korsanlık tarikiyle geşt ü güzar*" için bu düşman gemileri üzerine korsanlığa çıkmaları teşvik edildi. Osmanlı sularında dolaşan düşman ve korsan gemilerinin yakalanması için isteyenler eski savaşlarda olduğu gibi büyük veya küçük korsan gemisi hazırlayarak korsanlığa çıkabileceklerdi. Bunların ele geçirdikleri gemideki eşya, mal ve esirler kendilerinin olacak fakat gemi devlete teslim edilecekti. Uygulamanın suiistimalini önlemek üzere korsanlığa çıkmak isteyenler ve gemi hazırlayanların isimleri İstanbul'a bildirilecekti. Bu türden korsanlık sadece Osmanlı Devleti'nin savaş halindeki, düşman ülkelerin gemileri üzerine yapılabileceğinden hazırlanacak korsan gemilerinin Osmanlı'nın dostu olan ülkelerin gemilerine saldırmamaları konusu özellikle belirtilmekteydi.³² Tespit edilen birkaç örnekten bu çağrının sınırlı da olsa olumlu karşılık bulduğu anlaşılmaktadır.³³

Korsanlarla mücadelede ganimet unsuru askerler için teşvik ediciydi. Korsan gemileri ele geçirildiğinde genel uygulama gemi ve toplar haricinde gemideki tüm mal, eşya ve esirlerin askerlere ganimet olarak bırakılmasıydı. Fakat bu genel uygulamadan farklı olarak 1789 yılında Akdeniz donanması başbuğu Mehmet Arif Kaptan'a gönderilen emirde ele geçirilen korsan ve düşman gemilerinin de kendilerinden talep edilmeyeceğinin belirtilmesi muhtemelen bunlarla mücadele isteğini arttırmak içindi.³⁴ Korsanlara karşı başarı gösterenlere ganimet dışında ayrı bir ödüllendirme de söz konusu olabiliyordu. Bir Malta korsan gemisinin Rodos yakınlarında bazı kayıklara saldırması üzerine Rodos subaşı Osman özel kayıklar hazırlayarak bu gemiyle savaşmıştı. 6 korsanın öldürüldüğü ve esir alınan 10 korsanın da Tersane-i Amire zindanına teslim edildiği bu mücadelede elde edilen başarının başkalarına da şevk vermesi amacıyla Osman ve birkaç arkadaşına Rodos gümrüğünden vazife verilmesi kararlaştırılmıştı.³⁵

Rus bayrağı taşıyan gemilerin Akdeniz'de saldırılarına başlamasıyla birlikte Osmanlı yönetimini tedbir almaya sevk eden bir başka konu 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı'nda olduğu gibi Mora'daki reayanın düşmanla birlikte hareket ederek isyan edebilecekleriydi. Gerçekten de Rusya bayrağı ile dolaşmaya

²³ Sicking (2014), s. 250.

²⁴ Jon Rogozinski (1997). *The Wordsworth Dictionary of Pirates*, Hertfordshire: Wordsworth Reference, s. 204.

²⁵ Şirokorad (2013), s. 243.

²⁶ Rogozinski (1997), s. 204; Şirokorad (2013), s. 250.

²⁷ BOA, HAT, Belge No: 1399/56343, Ekim 1790.

²⁸ Frumin (2014), s. 311.

²⁹ BOA, HAT, Belge No: 1399/56343, Ekim 1790; HAT, Belge No: 212/11481-B.

³⁰ Güney (2012), s. 39.

³¹ BOA, HAT, Belge No: 18/841; Güney (2012), s. 234-236.

³² BOA, HAT, Belge No: 184/8532. Bu emir Girit, Midilli, Rodos, Bozcaada, Limni, Kıbrıs, Mora gibi Akdeniz'deki ada ve kıyı sancaklarına gönderilmişti, bkz. Güney (2012), s. 265.

³³ Rodos'ta bulunan 2 kirlangıç ile 1 şehtiye, bu gemileri gönüllü askerle donatarak korsanlığa çıkmak üzere Rodoslu Feyzullah Reis'e verilmişti. Bunların ele geçirdikleri ganimet tamamen askerlere ait olacaktı, bkz. BOA, HAT, Belge No: 190/9122; Cevdet Bahriye, Belge No: 41/1934, Ekim 1789; Erbuğ Erçelebi (2012). *190 Numaralı Mühime Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (sf. 98-198)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 318-319.

³⁴ Güney (2012), s. 39. 1790'da donanmayla birlikte hareket etmek üzere görevlendirilen Cezayir ocağı gemilerinin başbuğu Seyyid Ali Kaptan'a gönderilen emirde ise korsan ve düşmandan alınacak gemilerin içlerindeki mal, eşya, erzak ve esirlerin askerler arasında paylaşılacağı belirtilmekteydi, bkz. Cevdet Bahriye, Belge No: 189/8904, Nisan 1790.

³⁵ BOA, HAT, Belge No: 1391/55510, Eylül 1790.

başlayan korsan gemilerinin mürettebatının ağırlıklı olarak Rum reayadan oluştuğu çok geçmeden anlaşılmıştı.³⁶ Bu ihtimale karşı daha Avusturya ve Rusya'nın Tiryeste'de gemi hazırladıkları öğrenildiğinde Mora'nın korunmasını sağlamak üzere İnebahtı muhafızı Vezir Mehmet Paşa, bölgeye Selanik ve Yenişehir'den 5 bin asker gönderilmesini talep etmişti.³⁷ Yine korsan gemilerinin ada ve sahillere saldırma ihtimaline karşılık kıyılardaki askeri birlikler de takviye edildi.³⁸

2. Savaş Boyunca Rus Korsanların Faaliyetleri

1788 yılında Lambro kısa sürelerle, önce Venedik idaresindeki Çuka Adası'nı daha sonra da On İki Ada grubundan Kızılhisar'ı (Kastellorizo) üs olarak kullanmış ve bölgede bazı Osmanlı gemilerini ele geçirmişti.³⁹ Osmanlı sularındaki saldırıların artması üzerine Akdeniz donanmasına başbuğ atanan Memi Kaptan'a Cezayir gemileriyle birleşerek bu korsan gemilerinin üzerine gitmesi emri verildi.⁴⁰ Korsan filoları savaş boyunca çoğu kez kendi kaptanlarının idaresinde ve farklı bölgelerde, birbirlerinden ayrı hareket etseler de zaman zaman ortak saldırıları da oldu. 1789 Martında Lambro ve Golormi ortak bir hareketle Çanakkale Boğazı'na gelerek buradaki Osmanlı gemilerine saldırdılar. Golormi Çanakkale'den sonra 9 gemilik filosuyla, Mürted ve Şira adaları yakınında bir Osmanlı filosuyla çarpışmış ve geri çekilmeye zorlanmıştı. 24 Haziran 1789'da da Osmanlı donanması, Tino yakınlarında Golormi'nin filosu ile ertesi gün ise Lambro'nun gemileriyle savaşmıştı.⁴¹ Haziran sonlarında Akdeniz'deki korsan filolarının farklı adalara saldırdıklarına dair haberler gelmekteydi. Rus bandıralı 3 gemi ve bir tekne Karaağaç limanına saldırarak buradaki iki kayığı yakmışlar ve limandan verilen karşılık üzerine Taşoz tarafına gitmişlerdi. Semadirek taraflarında da 18 kadar korsan gemisi dolaşmaktaydı. Korsanlar kısa bir süre içerisinde İzmir ve Selanik taraflarından kalkan birçok Osmanlı kayığını alarak içlerindeki Müslümanları esir etmişlerdi. Bu dönemde Golormi ve Lambro'ya bağlı filolar İskatoz limanında toplanmışlardı. Korsanlar, personeli özellikle Suluca Adası ile diğer adaların halkından oluşan 1 büyük firkate, 17 çamlıca ve karaka cinsinden gemiler olmak üzere toplamda 24 gemiye sahiptiler. Bu tarihlerde bir başka korsan filosu da İstendil, Miknoz ve Pare adaları arasında dolaşıyordu.⁴²

Bu seferler sırasında Lambro'nun üs olarak kullandığı adalardan biri Mürted'di.⁴³ Fakat 1789 yılında Akdeniz donanmasının başbuğ Seyyid Ahmet buraya yaptığı seferle Lambro'yu adadan çıkardığı gibi birkaç gemisini de ele geçirmişti. Ahmet Paşa, Lambro'nun adada yaptırdığı mahzenlerdeki zahireye el koydu ve bu mahzenlerle adanın liman girişinde inşa ettikleri tabyaları yıkarak adadan korsanların izlerini sildi. Ada kocabaşları da ada halkından Lambro'ya yardım edenleri başbuğa teslim etmişlerdi.⁴⁴ Şirokorad, Mürted'ten 3 Ağustos'ta çıkarılan Lambro'nun 29 Ağustos'tan sonra Çuka Adası'nı kullandığını yazmaktadır.⁴⁵

Ahmet Paşa'nın bu başarısının haberi özellikle korsanların artan saldırılarına karşı donanmanın etkisiz kalmasından dolayı sabırların taşıdığı bir noktada İstanbul'a ulaşmıştı. Hatta bu sırada padişah Akdeniz'deki korsan saldırılarına dair haberlerin doğru olması halinde başbuğun idamını emretmişse de Ahmet Paşa'nın Lambro'yu Mürted'den çıkardığı öğrenilince emir geri alınmıştı.⁴⁶ Akdeniz'de Osmanlı donanmasının bu gemileri yakalayabilecek kuvvette iken başarısız olunmasının faturası donanma başbuğuna kesilmişti. Verilen görevi yerine getirmede yeterli gayreti göstermemekle suçlanan başbuğ ise maiyetindeki bazı kaptanların emirlerine itaat etmedikleri ve korsanlara saldırmadıklarını belirterek kendisini savunmaktaydı.⁴⁷ Nitekim donanma gemilerinin korsan faaliyetlerini önlemede yetersiz kalması üzerine ilk olarak İstanbul'da tüccardan satın alınan 3 gemi de dahil olmak üzere 4 kalyon ve bir çamlıca

³⁶ Donanma çavuşlarından İstanköylü Mehmed bir görev için Girit'e yaptığı yolculuktan dönerken bindiği gemi Meknos ile İstendil arasında Rusya bandıralı 7 geminin saldırısına uğramış ve aralarında bir çarpışma yaşanmıştı. Fakat bu gemilerdeki personelin aslında Rus olmayıp adalardaki Rumlardan olduğu anlaşılmıştı. Bunun üzerine Akdeniz'de Rusya bayrağı taşıyan gemilerin üzerine donanmadan 4 kalyon gönderildi, BOA, HAT, Belge No: 1411/57437, Haziran 1789.

³⁷ BOA, HAT, Belge No: 20/943, Mart 1788.

³⁸ 1789 Nisan'ında Karaosmanzade el-Hac Ahmet'e kendi maiyetinde orduya katılmak üzere hazırlayacağı askerden başka 1000 askeri de vekiliyle Sakız muhafazasına göndermesi emredilmişti, bkz. Güney (2012), s.299. Suluca'dan Limni'ye gelen Konstanti Reis'ten Suluca açıklarında 6, Bar yakınlarında 10 Moskov gemisi olduğunun öğrenilmesi üzerine Limni'nin savunması için Drama nazırına 150 asker göndermesi emredilmişti, bkz. Erçelebi (2012), s. 76.

³⁹ Sicking (2014), s. 249.

⁴⁰ BOA, Cevdet Bahriye, Belge No: 250/11590, Ağustos 1788; HAT, Belge No: 1383/54713.

⁴¹ Şirokorad (2013), s. 243-244.

⁴² Erçelebi (2012), s. 146-148. Bir başka belgede bu gemilerin sayısının 21, bunlardan büyüklerinin 42, 36 ve 32 toplu, kalanlarınsa küçük kayık ve sandaldan ibaret olduğu belirtilmektedir, bkz. BOA, Cevdet Hariciye, Belge No: 82/4061, Aralık 1789.

⁴³ Lambro'nun savaş boyunca üs olarak kullandığı adalar ve adaların korsanlık-deniz haydutluğu faaliyetleri açısından bir değerlendirilmesi için bkz. Sicking (2014).

⁴⁴ BOA, Cevdet Bahriye, Belge No: 229/10633, Mayıs 1789; HAT, Belge No: 181/8278-A; HAT, Belge No: 178/7913, Eylül 1789; HAT, Belge No: 266/15455.

⁴⁵ Şirokorad (2013), s. 244.

⁴⁶ BOA, HAT, Belge No: 267/15525, HAT, Belge No: 268/15611.

⁴⁷ Erçelebi (2012), s. 255-257.

gönderilmesi için hazırlıklara başlanmış fakat daha sonra bunların da yeterli gelmeyeceği düşüncesiyle Karadeniz'deki kaptan-ı deryaya maiyetindeki gemilerden birkaç kalyonu da Akdeniz'e göndermesi emredilmişti.⁴⁸

Deniz mevsiminin geçmesiyle birlikte donanmanın İstanbul'a dönecek olması kış mevsiminde de saldırılarına devam eden korsanların faaliyetlerini kolaylaştıracaktı. Bu nedenle Akdeniz donanması başbuğuna İstanbul'a zahire nakledecek gemilerin korsanlardan korunmaları için kış gemileri gönderilinceye kadar Selanik sularını korumak üzere birkaç gemiyi görevlendirmesi emredildi.⁴⁹ Donanmanın bölgeden ayrılmasından sonra bir Malta ve bir Rus gemisinin buraya gelerek önce Pare'ye daha sonra Nakşa'ya saldırması üzerine de kış gemisi hazırlıklarına hız verildi.⁵⁰ Fakat Cezayirli Elhac Süleyman Kaptan'ın 5 gemilik bir filoyla karakol sırasında Mürted yakınlarında düşman gemileriyle karşılaşması kış koşullarına rağmen tehlikenin devam ettiğini göstermektedir.⁵¹ Nitekim 5 Şubat 1790 günü Rusya bandıralı 2 büyük kalyon ve birkaç işkampoye Abdi Reis'in zahire gemisine rastlayıp ele geçirmişler, ardından Yenice Karasu'da 2 gemiye daha saldırmış fakat buradaki birliğin karşı koymasına üzerine üs olarak kullandıkları Taşoz'a dönmüşlerdi.⁵²

1790 yılında Lambro'nun 9 gemisi vardı ve Nisan ayında Mürted'i yeniden işgal ederek üs olarak kullanmaya başlamıştı. Miknos adası kocabaşlarından gelen bilgiler Lambro'nun Mürted'i yeniden üs haline getirme süreci ve korsanların bölgedeki saldırıları hakkında bilgi vermektedir. Bir araya gelen korsan gemileri Mürted'e saldırarak ele geçirmişler ve ada limanının girişinde karşı karşıya iki tabya inşasına başlamışlardı ki bu sayede Çanakkale Boğazı'na giden gemileri kontrol edebileceklerdi. Ayrıca Lambro, Preveze sahilinden 300-400 Arnavud askeri toplayıp buraya getirmeye hazırlanmaktaydı. Çevredeki adaların kocabaşlarından da kendisiyle görüşmek üzere Mürted'e gelmelerini istemişti. Mürted'den başka, korsanlar Termiye Adası'na saldırarak buradaki 2 kocabaşını öldürmüş, halktan 40 kişiyi esir almış ve burasını da ele geçirmişlerdi. Korsanların saldırısına uğrayan bir başka ada Çamlıca'ydı. Buraya gelen korsan gemileri adayı kuşatarak ada halkından para isteyip, vermemeleri halinde limandaki kayıkların yakmak ve adayı harap etmekle tehdit etmişler, ada yakınlarında rastladıkları bazı gemilere ve içindekilere el koymuşlardı. İşkapolos Adası'ndan gelen habere göre ise ada çevresinde dolaşan 7-8 korsan gemisi, 2 Bülbülüce kayığı ve daha sonra da bazı Müslüman kayıklarını almışlardı.⁵³

Lambro'nun Nisan ayında başlayan Mürted'deki ikinci dönemi de uzun sürmedi. 17 Mayıs 1790 günü Mustafa Paşa'nın başbuğluğundaki 17 gemiden oluşan Osmanlı donanması Andre Boğazı'na ulaştığında burada Lambro'nun maiyetindeki 12 ve 15 toplu 5 adet üç direkli gemi ve 4 kırlangıç kayığı ile karşılaşmıştı.⁵⁴ İki taraf arasındaki savaş ertesi günü Cezayir gemilerinin de katılımıyla iki gün sürdü. Lambro'nun filosundan 4 gemi ele geçirilip birçok gemisi de yakıldı. Bu yanan gemiler arasında Lambro'nun gemisi *Minerva Severa*'nın da olmasından dolayı önce öldüğü zannedilmişse de savaştan sonra kaçtığı anlaşıldı. Savaşın sonunda Mürted'de korsanlara ait 13 top, 5 bin kile hınta, 2 gemi dışında Lambro'nun mürettebatından 13 kişi ele geçirilmişti. Her ne kadar Lambro yakalanamamışsa da Mürted'deki üslerinin dağıtılarak buradan çıkarılmaları korsanlara vurulmuş önemli bir darbeydi. Nitekim bu başarının ardından donanma başbuğuna bu kez 5-10 gemiyle Alikorna taraflarında korsanlık yapan Golormi'yi yakalama emri verildi.⁵⁵ Bundan sonra Çuka Adası'na saklanan Lambro'ya ise Katerina tarafından önce yarbay, sonra albay rütbesi ve ayrıca 4. derece Georgi nişanı verildi.⁵⁶ Lambro'ya vurulan bu darbeye rağmen Osmanlı sularındaki tehdit devam etmekteydi. Dergah-ı Ali kapıcıbaşı Ahmet Ağa'dan Ekim 1790'da İstanbul'a gelen haberlere göre Golormi, Bozcaada ve Çanakkale Boğazı'na gelmişti ve sefer dönemini tamamlayan donanmanın İstanbul'a dönmesini bekliyordu.⁵⁷

Delvine sancağı mutasarrıfı Mustafa Paşa'nın gönderdiği haberdan Lambro'nun 1791 yılında yeniden faaliyete geçtiği; Anabolitan, Avusturya ve Venedik limanlarında korsan gemisi tedarik ettiği öğrenilmekteydi. Ayrıca Zakiştane ve İntak adaları limanlarında Robsarı ve Golormi'nin de birkaç gemisi bulunmaktaydı.⁵⁸ Nitekim çok geçmeden İstanbul'a Golormi'nin saldırdığı gemilerle ilgili haberler gelmeye

⁴⁸ Erçelebi (2012), s. 310.

⁴⁹ BOA, Cevdet Bahriye, Belge No: 164/7747, Ekim 1789.

⁵⁰ BOA, Cevdet Bahriye, Belge No: 15/750, Kasım 1789.

⁵¹ BOA, Cevdet Hariciye, Belge No: 82/4061, Aralık 1789.

⁵² Bu gemilerin saldırıları İstanbul ve İzmir'e zahire getirecek gemilerin güvenliğini tehdit ettiği gibi Yenice, Gümülcine ve İnoz duhan gümrüklerinin gelirleri de saldırılardan dolayı azalmıştı, BOA, Cevdet Bahriye, Belge No: 55/2608, Şubat 1790.

⁵³ BOA, HAT, Belge No: 269/15713; Şirokorad (2013), s. 244.

⁵⁴ Şirokorad bu karşılaşmanın tarihinin 6 Mayıs olduğunu, ertesi gün 7 Mayıs'taki savaşın ise Seyid Ali komutasındaki Cezayir donanması ile yapıldığını ve Lambro'nun savaş sonucunda 600 adamından 400 kadarını kaybettiğini yazmaktadır, bkz. Şirokorad (2013), s. 245.

⁵⁵ BOA, HAT, Belge No: 1395/55898, Mayıs 1790; Cevdet Bahriye, Belge No: 10/500.

⁵⁶ Şirokorad (2013), s. 246.

⁵⁷ BOA, HAT, Belge No: 1399/56343, Ekim 1790.

⁵⁸ BOA, Cevdet Askeriye, Belge No: 130/5787, Ocak 1791.

başladı. Rodos yakınlarında bir Osmanlı gemisiyle 20 Müslümanı ele geçiren Golormi Venedik'e bağlı Santamavra Adası'na gitmişti.⁵⁹ Bu dönemde Tiryeste'de üslendiği anlaşılan Lambro'nun da 16 gemisi olduğu tespit edilmişti.⁶⁰ 1791 Ağustos'unda Osmanlı ile Rusya arasında ateşkes anlaşması imzalandı. Ateşkestten sonra korsan saldırılarına dair haberler azalmış olsa da savaş boyunca bu gemiler Osmanlı sularında önemli deniz rotaları üzerinde ciddi bir tehdit oluşturmuşlardı.⁶¹ Ateşkestten sonra da İstanbul'a zahire nakledecek gemilerin zorluk çekmemesi için 1791 Eylül'ünde Akdeniz donanması başbuğuna kış gemileri gelinceye kadar Akdeniz sahillerinden İstanbul'a zahire nakledecek gemilerin korsan saldırılarından korunması için maiyetindeki gemilerden bazılarının özellikle Selanik suları ile Taşoz-Limni arasında dolaşmaları için emir verildi.⁶²

3. Korsanlara Yardım ve Destekler

Rusya korsanlarının saldırıları sadece Osmanlı sularında seyreden gemileri değil ada ve kıyılarda yaşayan halkı da etkilemişti. Nitekim Lambro'nun ikinci kez Mürted Adası'nı üs haline getirdiği süreçte Miknos kocabaşları korsanların bu kadar rahat hareket edip, başarılar ve ganimet elde ettikçe serseri gezenlerin bunlara katılacakları ve daha da güçlenip zararlarının da artacağı endişelerini dile getirerek, adalar halkının devlete itaatte olduklarını vurgulamış ve devletin kendilerini korumasını istemişlerdi.⁶³ Fakat bu türden şikayetlerin varlığına rağmen korsan gemilerinin Akdeniz'de bu kadar rahat hareket ederek kısa sürede güçlenmelerinde Osmanlı'nın zimmi tebaasından aldıkları desteğin büyük rolü vardı.

Adalardaki halkın korsanlara en önemli yardımlarından biri Osmanlı donanmasının hareketi hakkında bilgi vermeleri idi. Bu bilgi verme süreci aslında çift taraflı işliyordu. Donanmanın da Rus korsanlarına hemen müdahale ederek onları hazırlıksız yakalayabilmesinde bunların buldukları yerlerin bilinmesi önem taşıdığından bu konuda adalar ve kıyı bölgeleri sakinleri ile müstemen gemilerinin verdikleri bilgiler yönlendirici olmaktadır. Fakat bu kaynakların Osmanlı yetkililerine her zaman doğru bilgi vermeyip bildiklerini saklarken, donanma gemilerinin hareketi hakkında korsan gemilerine yardımcı olduklarının tespit edilmesinden bilgilendirmenin daha çok Rus korsanları lehine çalıştığı anlaşılmaktadır.⁶⁴ Lambro da birçok kez donanmanın bulunduğu bölgeye geldiği bilgisinin kendisine iletilmesi sayesinde kaçıp kurtulmuştu.⁶⁵ Rusya, Karadeniz'de de Osmanlı donanmasında görevli fakat aslında Rusya hizmetindeki Rumlar aracılığıyla bilgi edinmekteydi. 1791 yılında Osmanlı donanmasıyla birlikte Karadeniz'e açılan bu Rus casuslarından bazıları yakalanmışlarsa da ifadelerinden donanmadaki Rus casuslarının çok fazla oldukları anlaşılmıştı. Yakalanan casuslardan Moralı Rum İspir sorgusunda bir önceki yıl Rus donanmasında hizmet ettiğini ve daha sonra Lambro ile Kırım'daki Rus amirali arasında haberleşmeyi sağladığını itiraf etmişti. İspir'in verdiği bilgilerden Rusya'nın sadece Avlonya'da 16 büyük ve 26 kadar da küçük gemisi olduğu öğrenilmişti.⁶⁶

Akdeniz'deki Rus korsan gemilerinin personel ihtiyaçlarını bölge halkından karşılıyor olmaları ise Osmanlı Devleti'nin engel olmaya çalıştığı temel sorundu. Korsan gemilerinin mürettebatına dahil olanlar arasında Rum reaya azımsanmayacak ölçüdeydi. Ada kocabaşları reayanın korsanlara yardımını, özellikle işsiz kişiler için korsanlıktan elde edilen kazancın cazibesi kadar reayanın bunlardan korkmalarıyla da açıklamaktaydılar.⁶⁷ Osmanlı yönetimi Rum reayanın Rus gemilerine katılarak, düşmana bağlanmalarını önlemek üzere Rum milletinin temsilcisi olarak patrik, donanma tercümanı ve ada kocabaşları vasıtasıyla tedbirler almaya çalıştı. Patrik adalardaki tüm metropolitlere, kocabaşılara ve diğer ileri gelenlere düşmana yardım edilmemesi için mektuplar göndermişti.⁶⁸

İstanbul'dan kocabaşılara gönderilen mektuplarda da düşmana yardım edilmemesi, adam verilmemesi, düşmanın hareketi hakkında yetkililere bilgi verilmesi konularında ikazlarda bulunuldu.⁶⁹

⁵⁹ Golormi'nin eline esir düşen Müslümanlar Arnavutluk'taki Fransa konsolosu aracılığıyla para ödemededen kurtarılmıştı, BOA, HAT, Belge No: 1411/57438, Nisan 1791.

⁶⁰ BOA, HAT, Belge No: 203/10533-A, Haziran 1791.

⁶¹ Bu rotalara dair birkaç örnek için bkz. Ergun Özsoy (2010). *XVI. Yüzyıl Alman Seyahatnamelerine Göre Akdeniz*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; T. Tolga Gümüş (2011), "Domenico Trevisan'ın Venedik'ten Mısır'a Akdeniz Yolculuğu", *Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu III, Mersin ve Doğu Akdeniz*, Mersin, s. 133-138; Angelico Maria Müller (1999). *İzmir 1726 (Seyahatname)*, (Çev. Ayla Sevim Uhri), İzmir: Tepekule Kitaplığı Yayınları.

⁶² BOA, Cevdet Bahriye, Belge No: 119/5792, Eylül 1791.

⁶³ BOA, HAT, Belge No: 269/15713.

⁶⁴ BOA, Cevdet Bahriye, Belge No: 27/1245, Mayıs 1790. Korsan gemilerine Osmanlı donanması hakkında bilgi verenler arasında müstemen gemileri de bulunmaktaydı, bkz. Cevdet Bahriye, Belge No: 27/1246, Kasım 1790.

⁶⁵ Golormi de birkaç gemisiyle Değirmenlik'te demirliyken kocabaşılardan donanmanın geldiğini öğrenince buradan ayrılmıştı, bkz. BOA, HAT, Belge No: 203/10533-A, Haziran 1791.

⁶⁶ Ahmet Yüksel (2010). "III. Selim Devri Bir Casusluk Hikayesi", *Toplumsal Tarih*, Sayı 196, Nisan 2010, s. 2-4.

⁶⁷ BOA, HAT, Belge No: 269/15713.

⁶⁸ Patrik bir taraftan da Osmanlı yönetimine kendisinin reaya üzerindeki gücünün ancak nasihat etme ve afazozla sınırlı olduğunu, bunların da düşmana katılanlar üzerinde bir etki yaratmadığını ifade ederek çaresizliğini dile getirmişti, bkz. BOA, HAT, Belge No: 267/15525.

⁶⁹ BOA, HAT, Belge No: 267/15525, 9 Eylül 1790.

Adalardaki Rum reayanın korsanlara katılımını önlemek üzere uygulanması istenen tedbirlere göre kocabaşılar adalarındaki gemilerin reislerine kefil yazılarak bunu içeren bir senet verecekler, kefil oldukları reis ve denizcilerin Ruslara hizmet etmeleri halinde ise bu durumu hemen bildireceklerdi. Ada halkı da düşman hizmetine girmemek, gemilerine yabancı almamak, düşmana zahire vermemek ve bunu yapan olursa mallarının müsadere edilebilmesi için devlete haber vermek üzere birbirlerine kefil olacaklardı. Ayrıca bir gemi sefer yapacağı zaman gideceği iskelenin adı, kaptanın adı, tayfasının sayısı, yükünün miktarı bilgilerini içeren ve adanın mührünü taşıyan bir senet düzenlenecekti.⁷⁰ 1790 Kasım'ında Cezayir gemileri komutanı Seydi Ali ele geçirdiği 7-8 korsan gemisiyle İstanbul'a geldiğinde, bu gemilerden esir edilen mürettebatın içerisindeki Rumlardan Rus ve Venedik tebaası olanlar hapsedilirken Osmanlı tebaası olanlar III. Selim'in emriyle idam edilmişti.⁷¹

Osmanlı tebaasından korsan gemilerine katılanlar arasında Arnavut reaya da bulunmaktaydı. Osmanlı Devleti, Arnavut reayanın korsan gemilerine gemici yazılmalarını önlemek için bu gemilere katılanların yakınları vasıtasıyla geri döndürülmeleri ve yeni katılımların önlenmesi için Rum reaya da olduğu gibi kocabaşıları tarafından kefile bağlanmalarını istemişti.⁷²

Osmanlı yönetimi kendi tebaasından korsanlara yapılan yardımları, katılımları önlemeye çalışmaktaysa da Rum patriği Ruslara katılanlar arasında Venedik'e bağlı adaların halkının da olabileceğine dikkat çekmişti. Bunlar daha önceki savaşlarda da Ruslara yardım etmişlerdi ve bu savaş sırasında Ruslara hizmet eden Rumların yine Venedik tebaası olabileceği ihtimalinin de üzerinde durulması gerekmektedir.⁷³ Gerçekten de Venedik'e bağlı Korfu Adası halkından da korsan gemilerine katılım olduğu tespit edilmişti. Bu konuyla ilgili olarak ada komutanından ahidnameye aykırı olan bu katılımların önlenmesi talep edilmişti. Komutan, her ne kadar Venediklilerden bu gemilere katılım olduğunu inkar etmese de bu şekilde katılımın az olduğunu ve Venedik'in Osmanlı ile Rusya arasındaki bu savaşta tarafsızlık ilkesine uyararak Rus korsan gemilerinin limanlarından uzaklaştırıldığını belirtmişti.⁷⁴ İstanbul'daki Venedik balyosuyla da Venedik'e bağlı olan Ayamavra, Parga ve Preveze'deki Arnavutların korsan gemilerine katılımının önlenmesi konusunda görüşüldü.⁷⁵

Osmanlı yönetiminin korsanlara yardımları engellemek, deniz güvenliğini sağlamak üzere bu tedbirlere başvurmasında Rus korsanları dışında deniz haydutlarının da etkisi vardı. Akdeniz'in daimi problemlerinden biri olan deniz haydutluğunun bu savaş ortamında daha da güçlendiği özellikle 1790 yılından itibaren Osmanlı belgelerinde korsanlarla birlikte *izbandidlerin* de anılmaya başlanmasından anlaşılmaktadır. İzbandid terimi, Ege'de faaliyet gösteren Rum deniz haydutları için kullanılmaktaydı.⁷⁶ Fakat Osmanlı belgelerinde bu kelime Rumlar dışında genel olarak deniz haydutluğu yapan herkes için kullanılmaktadır.⁷⁷ Savaş esnasında deniz haydutluğunun da artması üzerine artık alınan önlemler *korsan ve izbandid gemilerini* birlikte kapsamıştır.⁷⁸ Nitekim Osmanlı yönetimi reaya kayıklarının denize açıldıklarında korsanlık yaptıklarını ve ardından hiçbir şey olmamış gibi limanlarına geri döndüklerini tespit etmişti. Örneğin Mora'dan İstanbul'a yolcu taşırken Sakız yakınlarında Cezayir gemileri tarafından korsan olduğu şüphesiyle yakalanan Çamlıca Adası'na bağlı bir gemiyle ilgili soruşturmada bu geminin kaptanının öncesinde korsanlık yaptığı tespit edilince gemi ve içindeki savaş mühimmatı Cezayirlilere bırakılmıştı.⁷⁹

⁷⁰ BOA, Cevdet Bahriye, Belge No: 36/1697, Kasım 1790. Akdeniz donanması başbuğu Mustafa Paşa bu konuda ada kocabaşılarında adalarındaki reis ve mellahlara kefil olduklarını gösteren hüccetler, ada halkının da kayıklarına kefil olduklarını içeren pasaportlu mahzar ve senetler almış, adalardaki reis ve mellahlarının isimleri de defterlere kaydedilmişti, bkz. Cevdet Bahriye, Belge No: 54/2554, Ekim 1790.

⁷¹ Will Smiley (2014). " 'After Being so long Prisoners, They will not return to Slavery in Russia': An Aegean Network of Violence between Empires and Identities", *Osmanlı Araştırmaları*, XLIV, s. 225. Smiley, bu durumun Osmanlı tebaasından olan Rumlar için kendilerini başka devletin tebaası olduklarını ileri sürerek hayatta kalma fırsatı doğurduğunu belirtmektedir. Fakat korsan gemilerinde yakalanan Rumların hangi devlete tabii olduğu konusu Osmanlı ve Rusya arasında barış anlaşmasının imzalanmasından sonra esirlerin serbest bırakılması gündeme geldiğinde ciddi bir sorun oluşturmuştu, bkz. *a.g.m.*, s. 226.

⁷² BOA, Cevdet Zaptiye, Belge No: 11/523, Ekim-Kasım 1789.

⁷³ BOA, HAT, Belge No: 267/15525.

⁷⁴ BOA, Cevdet Dahiliye, Belge No: 41/2037, 14 Mart 1790.

⁷⁵ Erçelebi (2012), s. 298-299. Cezayir donanması başbuğu Seydi Ali de bir Fransız gemisinde daha önce bir süre Lambro'nun gemisinde çalışmış olan Venedik tebaasından Lazaro Novaloviç adlı denizciyi tanıyarak tutuklamıştı. Denizci savaşarak almanlarla birlikte Tersane-i Amire'de tutulmakta olup Fransa elçisi bu denizcinin serbest bırakılmasını talep etmişti. Fransa elçisi Lazaro'nun korsan gemisinde çalıştığını inkar etmemekle birlikte savaş sırasında yakalanmadığını, Fransa bayrağı altında çalışırken alındığını belirterek Fransa gemisinden bu şekilde adam almanın ahidnameye ve dostluğa aykırı olduğunu belirtmekteyse de padişah korsanlık geçmiş bilinen bu kişinin serbest bırakılmasına izin vermedi, bkz. BOA, HAT, Belge No: 191/9225, Kasım 1790.

⁷⁶ Bülent Kayhan (1996). *Adalar Denizi'nde Rum Korsanları: İzbandidler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 9.

⁷⁷ Özdemir (2004), s. 71-72. 1741 yılında Trablus Ocağı ile Sicilyateyn arasında imzalanan anlaşmada, Trablus gemilerinin korsanlık konusunda anlaşmada belirtilen kurallara uymamaları halinde Sicilyateyn gemileri tarafından yakalanarak bunlara izbandid muamelesi yapılacağı belirtilmekteydi, bkz. BOA, HAT, Belge No: 1428/58465.

⁷⁸ BOA, Cevdet Bahriye, Belge No: 195/9162, Ekim 1790; Cevdet Bahriye, Belge No: 27/1245, Nisan 1791.

⁷⁹ BOA, HAT, Belge No: 181/8214.

1791 yılına ait bir başka örnekte ise zahire ticareti için Berr-i Şam taraflarına giden Çamlıcalı Rum kaptanın gemisi Aşçıpaşazade Mustafa ve adamları tarafından izbandid olduğu gerekçesiyle tutuklanmıştı. Bu olayla ilgili yapılan soruşturmada geminin ticari bir sefer yaptığı anlaşılmış fakat gemide çokça savaş malzemesi bulunması ticari faaliyetlerle birlikte deniz haydutluğu yaptıkları şüphesini de doğurmuştu.⁸⁰ Gemide ele geçirilenler arasındaki ilginç bir belge ise bu geminin Rus korsanlarının saldırılarından korunabilmesi için Ruslardan aldıkları patenteydi. Tiryste'deki Rus generali Anton Basaro, Çamlıcalı bu kaptanın kayığına ve tayfalarına Rus gemileri tarafından saldırı olmaması için bir patente vermişti.⁸¹ Ticari sefer için denize açılan reaya gemilerinin deniz haydutluğuna da kolayca kayabilmeleri, bunu yapan kayıkların gerçekten reaya kayığı mı yoksa korsan kayığı mı olduğunu anlamamanın zorluğu donanma gemilerinin işini daha da güçleştiriyor, zaman zaman ticari seferde olan bir geminin korsan veya izbandid gemisi zannedilerek yakalanmasına neden olabiliyordu. Bu sıkıntıyı aşmak üzere reaya kayığı ile korsan kayıklarının ayırt edilebilmesi için kocabaşları tarafından ada reayalarına altı ayda bir değişecek olan mühürlü bir senet verilmesi, reayanın bu işe kalkışmasını önlemek üzere de korsanlık yaparken yakalanacak reaya kayıklarının miri tarafından zabtı ve içindekilerin de esir edilerek cezalandırılması kararlaştırıldı.⁸²

Korsan gemileri sıklıkla İngiliz, Venedik gibi dost ülkelerin bayraklarını çekmek yoluyla da Osmanlı gemilerini atlatılmaktaydılar. 1791 yılında salyane gemileri tarafından Venedik bayrağı çekmiş olan bir Rus gemisi yakalandığında Venedik konsolosu bunların kendilerinden olduğunu kabul etmeyerek, izbandid gemisi olduğunu söylemişti.⁸³ Korsan ve haydut gemilerinin bu şekilde kimliklerini gizleyebilmeleri ticaret gemilerine saldırılarını kolaylaştırmaktaydı. İskenderiy'e den bir konvoy halinde yola çıkan 5 ticaret gemisinden Hattabzade Ahmet Kaptan'ın gemisinin Rodos yakınlarında diğer gemilerle arası açıldığında Golormi'nin filosundan bir korsan gemisi önce Fransız bayrağı çekerek yaklaşmış, ardından Rusya bandırasını çekerek saldırmıştı.⁸⁴ Dost devletlerin ticaret gemilerinin düşman ve korsan gemilerinden ayırt edilebilmesini sağlamak üzere müstemen gemilerine özel bir nişan verilmesi gündeme geldiyse de bu nişanı alan kaptanların bunu düşman gemilerine kolayca verebilecekleri düşüncesiyle bu fikirden vazgeçildi. Bunun yerine İstanbul'daki yabancı devletlerin elçileri Garp Ocakları ile aralarında geçerli olan uygulamayı teklif etiler. Buna göre müstemen gemilerine verilen patentenin üzerine Osmanlı Devleti tarafından bir nakış basılıp daha sonra bir tarafından kesilecek ve patente müstemen gemisinde, bunu tamamlayacak şukka da Osmanlı tarafında kalmak üzere belge iki parçaya ayrılacaktı. Denizde Osmanlı gemileri tarafından bir müstemen gemisinin kontrolü sırasında bu iki parça bir araya getirilerek ait oldukları devlet için verilen parçaya uygunluğuna bakılacak, uymazsa düşman gemisi kabul edilecekti.⁸⁵

4. Osmanlı-Rus Savaşı'nın Sona Ermesi

Savaş devam ederken Osmanlı Devleti 1 Şubat 1790'da Prusya ile bir ittifak anlaşması yapmıştı. Anlaşmada Prusya, Rusya ve Avusturya'nın Tuna'yı denetimine alacak şekilde ilerlemesi halinde bu devletlere karşı savaşa gireceğini, Osmanlı Devleti için iyi koşulları içeren bir anlaşma imzalanuncaya kadar yardım edeceğini taahhüt etmişti.⁸⁶ Bu ittifakın ardından Prusya'nın sınırına asker göndermesi ve imparatorlukta yaşanan bazı sıkıntılar üzerine Avusturya yönetimi Reichenbach'da Prusya ile bir anlaşma yaptı (Ağustos 1790). Anlaşmada iki ülke sınırının savaştan önceki haliyle kabul edilmek üzere Osmanlı-Avusturya savaşına son verilmesi de kabul edilmişti. Nitekim bu anlaşmadan sonra Osmanlı-Avusturya temsilcileri arasında başlayan görüşmeler 18 Eylül'de 9 aylık bir ateşkesin imzalanmasıyla sonuçlandı. Ateşkes boyunca iki devlet arasındaki savaşa son verecek nihai bir barış anlaşması için yapılan çalışmaların uzun sürmesi ve bir ara sonuçsuz kalma tehlikesine rağmen özellikle Fransız İhtilali'nin Avusturya üzerinde yarattığı baskının da etkisiyle anlaşma Zıştovi'de 4 Ağustos 1791'de imzalandı.⁸⁷

Rusya cephesinde ise savaş Osmanlı Devleti'nin aleyhine gelişmekteydi. Ruslar 1790 sonbaharında Kili, Tolcu, İsakçı ve İsmail kalelerini ele geçirmişlerdi.⁸⁸ Rusların Nisan 1791'de Maçin'i almalarından sonra ikinci kez serdar-ı ekrem atanan Koca Yusuf Paşa'nın burayı geri alma girişimi de başarısızlıkla sonuçlanınca Osmanlı yönetimi Rusya'dan barış talep etti. Ağustos 1791'de iki ülke arasında bir ateşkes ilan edilerek Yaş kasabasında barış görüşmelerine başlandı ve anlaşma 10 Ocak 1792'de imzalandı.⁸⁹

⁸⁰ BOA, HAT, Belge No: 210/11348.

⁸¹ BOA, HAT, Belge No: 212/11481-B, Temmuz 1791.

⁸² BOA, Cevdet Bahriye, Belge No: 173/8154, Temmuz 1790.

⁸³ BOA, HAT, Belge No: 203/10533-A, Haziran 1791.

⁸⁴ Rodos'tan Hattabzade Ahmet Kaptan'a yardım için gemi gönderilince korsanlar başarılı olmadılar, bkz. BOA, HAT, Belge No: 1399/56234.

⁸⁵ BOA, HAT, Belge No. 1392/55600, Eylül 1790; Erçelebi (2012), s. 146-148.

⁸⁶ Uzunçarşılı (1995), s. 560-562.

⁸⁷ Uzunçarşılı (1995), s. 569-571.

⁸⁸ Uzunçarşılı (1995), s. 575.

⁸⁹ Uzunçarşılı (1995), s. 580-591.

Osmanlı yönetimi daha ateşkes ilan edildiği dönemde, ateşkes nedeniyle bundan sonra Akdeniz’de Rusya bandırasıyla korsan dolaşmayacağı fakat izbandidlerin saldırılara devam edecekleri gerekçesiyle adalar ve sahillerden bunları temizlemek üzere bazı gemilerin görevlendirilmesine karar vermişti.⁹⁰ Rusya ile barış anlaşmasının imzalanarak savaşın son bulması Akdeniz’deki Rus korsanlarının da faaliyetlerinin sonlanması anlamına gelmekteydi. Barış anlaşmasıyla birlikte Osmanlı ile Rusya yeniden dost ülkeler haline gelmişler, korsanların saldırabilecekleri bir düşman gemisi kalmamıştı. Fakat barış anlaşması Akdeniz’de Osmanlı gemilerine yönelik saldırıları sonlandırmadı ve İstanbul’a Rus bayrağını taşıyan gemilerin saldırılarına dair haberler gelmeye devam etti.

Barış anlaşmasının imzalanmasından sonra Maltalı Golormi’nin adı artık belgelerde karşımıza çıkmasa da Lambro saldırılarına devam ediyordu. Olivier, bu dönemde Lambro’nun saldırılarından Rumların da zarar gördüğünü, milliyet farkı gözetmeden rastladığı ticaret gemilerine saldırdığını; 2 Fransız ticaret gemisinin de Lambro’nun emrindeki gemiler tarafından ele geçirildiğini belirtmektedir.⁹¹ Nitekim 1792 yılı deniz mevsiminin gelmesiyle birlikte Lambro ve adamlarının saldırı haberleri İstanbul’a ulaşmaya başlamıştı. Bu dönemde Lambro 3 büyük, 11 kırlangıç ve çektiri toplam 14 gemiyle Mora sahilinde dolaşmakta olup maiyetinde 800 Arnavut bulunmaktaydı. 27 Nisan 1792’de Lambro’nun adamlarından Deli Konstantin’in komutasındaki 6 korsan kırlangıcı Mora’da Kastri kasabasına saldırarak yağmalamışlar, 1 müslümanı öldürmüşler ve limandaki 5 Çamlıca kayığını almışlarsa da bölgedeki askerlerin müdahalesiyle uzaklaştırılmışlardı. 4 Mayıs günü ise bu gruptan bir kısmı Osmanlı bayraklarıyla karaya çıkıp Gördos kazasının Piyade karyesini yağmalamışlardı.⁹² İzmir’e gelen bir Venedik kaptanının İzmir konsolosuna verdiği ve elçi tarafından devlete ulaştırılan bilgiye göre, kaptan 1 Mayıs günü Çuka açıklarında Lambro Kaçoni idaresinde Rusya bandıralı 15 savaş gemisiyle karşılaşmış ve bu gemilerden 2’si Moton tarafına giderek orada demirli Tunuslu Ali Kaptan’ın gemisine saldırmışlardı.⁹³ Lambro bu kez kendisine üs olarak Many’a da Portokale’yi seçmiş ve burada kale inşasına başlamıştı. Lambro’nun saldırılarına hem denizden hem de karadan devam etmesi üzerine denizden kaptan-ı deryanın maiyetindeki donanmanın yeni gemilerle takviyesi, karada ise Mora valisinin yakın bölgelerden gönderilecek askerlerle sahil ve çevreyi korumak üzere tedbir alması kararlaştırıldı.⁹⁴

Barış anlaşması imzalanmış olmasına rağmen hala Rusya bayrağıyla saldırılarına devam eden Lambro’nun yakalanması için hareket etmeden önce İstanbul’da Rusya maslahatgüzarıyla eski Rumeli kazaskeri Abdullah Molla Efendi ve Reisülküttap arasında 26 Mayıs 1792’de bir görüşme yapılmıştı. Bu görüşmede Osmanlı yetkilileri özellikle Lambro’nun Rusya hizmetinde olup olmadığı konusuna açıklık getirmeye çalışmışlardı. Maslahatgüzara, Akdeniz’de Rusya bandıralı 10-12 gemilik bir filoyla Lambro adında bir korsanın dolaşıp, Osmanlı gemilerine saldırdığı belirtilerek Osmanlı ve Rusya arasında bir anlaşma yapılmışken bu korsanın hareketinin Osmanlı Devleti tarafından nasıl değerlendirilmesi gerektiği, Lambro’nun aslen Rusyalı mı yoksa Akdeniz’deki adalar reayasından olup sonradan mı Rusya’ya tabi olduğunu sorulmuştu. Maslahatgüzar ise tanıdığı Lambro’nun daha önce Rusya hizmetinde olduğunu fakat bu Lambro’nun veya başka herhangi bir Rus’un Osmanlı sularında korsanlık yapmasına II. Katerina’nın kesinlikle izin vermeyeceğini belirtmişti. Görüşmede Osmanlı yetkililerinin açık bir şekilde cevap beklediği soru Rus bayrağını taşıyan Lambro’nun Rusya tabiiyetinde ve hizmetinde olup olmadığıydı. Maslahatgüzar ise bu konuda kesin bir cevap vermemiş, fakat son olarak kendisine Rusya’nın hala Akdeniz’de korsanı olup olmadığı sorulduğunda “*korsanımız yoktur, korsanı tedip Osmanlının işidir ne şekilde isterse yapar*” şeklinde cevap vermişti. Görüşme sırasında Lambro’nun Rusya’ya bağlı olması halinde ahidname gereği verdiği zararın tazmininin gerekeceği belirtilse de bunun üzerinde ısrarcı olunmamıştı.⁹⁵

Osmanlı yönetiminin Lambro’nun tabiiyeti, Rusya hizmetinde olup olmadığı üzerinde bu kadar ısrarla durması korsanın üzerine hareket edildiğinde Rusya’nın bunu bir sorun haline getirmeyeceğinden emin olmak içindi. Bu dönemde Lambro ve adamlarının izbandid değil korsan olarak anılması da bununla ilgili olmalıdır. Nitekim elçiye korsanın dost bir ülke bayrağını çekmiş olmasından dolayı bu görüşmenin yapıldığı aksi takdirde şimdiye kadar çoktan yakalanmış olacağı ifade edilmişti. Bu nedenle özellikle maslahatgüzardan Akdeniz’de Rusya korsanı olmadığı, Rusya imparatoriçesinin kimsenin korsanlık yapmasına izin vermeyeceği ve Rusya bayrağıyla korsanlık yapanları Osmanlı Devleti’nin cezalandırmasının iki devlet arasındaki dostluğu bozacak bir davranış olmayacağı duyulmak istenmişti. Nitekim Rusya maslahatgüzarıyla yapılan görüşmeden sonra ilk olarak Lambro üzerine salyaneli gemilerin

⁹⁰ BOA, HAT, Belge No: 196/9825.

⁹¹ *Türkiye Seyahatnamesi* (1991), s. 98.

⁹² BOA, HAT, Belge No: 253/14403, Mayıs 1792; HAT, Belge No: 262/15129, Haziran 1792.

⁹³ Kaptan bu filonun özellikle İstanbul’dan çıkan Cezayir donanmasına saldırma hazırlığında olduğunu da eklemektedir, bkz. BOA, HAT, Belge No: 264/15337-A, Mayıs 1792.

⁹⁴ BOA, HAT, Belge No: 262/15129, Haziran 1792; HAT, Belge No: 1463/57; Cevdet Zaptiye, Belge No: 18/896; Cevdet Dahiliye, Belge No: 128/6357, Haziran 1792.

⁹⁵ BOA, HAT, Belge No: 226/12566, Mayıs 1792; ayrıca bkz. HAT, Belge No: 240/13435.

gönderilmesine dair bir emir çıkmışsa da ardından daha tedbirli davranılarak kaptan-ı deryanın komutasında donanmanın hareketine karar verildi.⁹⁶

10 Mart 1792'de kaptan-ı derya atanan Küçük Hüseyin Paşa 10 Haziran'da donanmayla Akdeniz'e, korsanlar üzerine sefere çıktı.⁹⁷ Lambro'nun üs olarak kullandığı Many'a da Portokale'ye gitmeyi amaçlayan kaptan-ı derya boğazdan çıktıktan sonra donanmanın hareketi hakkında korsanları yanıltmak amacıyla etrafa adamlarını göndererek Midilli, Sakız, Pare taraflarına gidileceği haberini yaydı. Sığır Burnu açıklarına geldiğinde korsanın başka bir yoldan kaçması ihtimaline karşı kapudane başbuğluğunda iki salyaneli kırlangıç ve 4 gemiden oluşan bir filo Paros ve Nakşe adaları arasına gönderildi. Kalan gemiler de kaptan-ı deryanın komutasında olarak Çamlıca, Andre-Nakşe Boğazı üzerinden Many'a doğru hareket ettiler. Lambro bulunduğu yerden ayrılmazsa donanma gemileri burada buluşacak ve saldırılacaktı. Kaptan-ı deryanın sefer sırasında ilk başarısı Lambro'nun maiyetindeki önemli isimlerden biri olan Karakaçan'ın yakalanması oldu. Andre Adası yakınlarındayken Karakaçan'ın 2 gemiyle saldırdığı ama elinden kaçırdığı bir Suluca gemisinden bu korsanın yeri öğrenildi. Karakaçan üzerine sevk edilen Halil Bey Çamlıca önlerinde Karakaçan'la savaşa başlamış, çok geçmeden kaptan-ı derya da buraya gelmişti. Bu kuvvet karşısında dayanamayacağını anlayan Karakaçan karaya çıkıp dağlık bölgeye kaçmaya çalıştıysa da adamlarıyla birlikte yakalandı, gemileri ve mühimmatı ele geçirildi. Bundan sonra Manya sahiline giden donanma Lambro'nun üslendiği Portokale yakınlarındaki Cinbova limanına yakın demirledi. Ertesi gün Venedik bandırasıyla bu limana gelen bir geminin üzerine giden kaptan-ı deryanın limana girmesiyle buradaki tabyalarda bulunan korsanlarla savaş başladı. Donanmadaki piyadeler sandallarla karaya çıkarak korsanlarla savaşırken kaptan-ı derya da donanma ile Lambro'nun merkezi Portokale'ye gitti ve hem karadan hem de denizden savaşa devam edildi. Akşam, korsanların gemileriyle kaçmalarını engellemek üzere donanmadaki kırlangıçlarla Portokale limanının ağzına set kurulduysa da sabah olduğunda korsanların gece vakti kaçmış oldukları anlaşıldı. Limanda korsanlara ait gemiler ele geçirildi ve korsanların limana kurdukları tabyalar yıkıldı.⁹⁸

Osmanlı belgelerinde Portokale'de Lambro ve adamlarıyla yapılan savaş sırasında Osmanlı donanmasına bir Fransız gemisinin yardımına dair bilgiye rastlanmasa da Olivier seyahatnamesinde özellikle bu yardım üzerinde durmuştur. Olivier'in aktarımına göre *La Modeste* isimli Fransız firkateynin kaptanı M. De Venel, Fransız ticaret gemilerine de saldıran Lambro'yu cezalandırmak üzere 17 Haziran'da Portokale'ye gelmiş, Osmanlı donanmasıyla birlikte hareket ederek Lambro ve adamlarıyla savaşmıştı. Haziranın 17'sinde başlayan çarpışma ayın 19'unda Lambro ve adamlarının gece karanlığında kaçtıkları anlaşılıncaya kadar sürmüştü. Olivier, kaptan-ı deryanın Fransız kaptana teşekkür ettiğini ve gemisinin mürettebatına da içecek ve para ikramlarında bulunduğunu eklemiştir.⁹⁹

Lambro bir kez daha kurtulmayı başarmışsa da sefer Portokale'deki kale ve istihkamlarının yıkılması, korsanlara ait büyük-küçük birçok gemiyle bunların içinde olan 115 topun ele geçirilmesi ve 64 kişinin esir alınmasıyla sonuçlanmıştı. Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa Akdeniz'deki korsanlar üzerine yaptığı bu seferden İstanbul'a toplamda 18 aktarma gemiyle döndü. Sefer sırasında yakalanan Karakaçan ise gemisinde asılmıştı.¹⁰⁰ Küçük Hüseyin Paşa'nın korsanlar üzerine bu başarılı seferi üzerine III. Selim kendisini mücevherlerle bezeli bir hançer ve bir samur kürkle taltif etmiştir.¹⁰¹ Seferin en önemli sonucu ise hareket üssünden mahrum kalan, gemileri ve adamları ele geçirilen Lambro'nun artık Osmanlı sularında bir tehdit oluşturacak gücü kalmamış olmasıdır.

Lambro üzerine yapılan seferin sona ermesinden kısa bir süre sonra, 2 Temmuz'da Rusya'nın Zanta'daki konsolosuna General Tamara'dan bir yazı gelmişti. Korsan Lambro'nun barıştan sonra Osmanlı sahillerine yaptığı saldırıların Rusya imparatoriçesinin izni dahilinde olmadığı, bu konuda önceden kendisine defalarca uyarı gönderilmişse de bunlara uymayan bu korsanın Rusya bayrağı açmasına itibar edilmeyip cezalandırılması konusunun konsolos tarafından Mora valisi ve diğer Osmanlı yetkililerine haber vermesini içeren bu yazı 16 Ağustos'ta İstanbul'a ulaştırılmıştı.¹⁰² Nitekim bu dönemde Osmanlı Devleti, Rusya bayrağını kullanmaya devam ederek Osmanlı sularında saldırılarına devam edenler için izbandid tabirini kullanmaya başlamıştı.¹⁰³

⁹⁶ BOA, HAT, Belge No: 239/13384; HAT, Belge No: 264/15337.

⁹⁷ Nejad Göyünç (1952). "Kapudan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa", *Tarih Dergisi*, II, S.3-4, s. 36-37.

⁹⁸ BOA, HAT, Belge No: 259/14965; HAT, Belge No: 259/14965-A, Temmuz 1792; HAT, Belge No: 239/13377.

⁹⁹ *Türkiye Seyahatnamesi* (1991), s. 98-99.

¹⁰⁰ III. Selim'in Sırkatibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme (1993), (Haz. Sema Arıkan), Ankara: Türk Tarih Kurumu, s. 81, 98.

¹⁰¹ Göyünç (1952), s. 38.

¹⁰² BOA, HAT, Belge No: 259/14965-C, Eylül 1792.

¹⁰³ Sömbeki Adası'nda Tekfurburnu'nda Rusya bayrağı ile dolaşan izbandid gemileriyle karşılaşmış ve Rodos mütesellimi Mürabitzade Hasan Kaptan, Meis yakınlarında Osmanlı tüccarına ait 3 gemiyi alan "izbandid Kara Yani nam korsan" ile savaşarak bu gemileri kurtarmıştı, bkz. BOA, HAT, Belge No: 1401/56531, Ağustos 1792; HAT, Belge No: 1401/56522, Ağustos 1792.

Bu sefer sonucunda her ne kadar Portokale'deki üssünden çıkarılmış olsa da Lambro meselesi Osmanlı Devleti için tamamen sona ermemiştir. Lambro'nun ailesi ve Kara Yani gibi bazı önemli adamlarıyla Çuka Adası'na kaçtığına öğrenilmesinin ardından bu kez Venedik'le korsanın ve adamlarının teslimi için görüşmeler başlatıldı. İlk olarak kaptan-ı derya bu bilginin doğru olup olmadığını anlamak üzere adaya bir adamını gönderdi. Venedik ile Osmanlı devleti arasında ilişkilerin iyi olduğu hatırlatılarak ada kumandanından korsan, adamları ve limandaki gemileri istendi. Kumandan önce Lambro'nun adada olduğunu inkar etse de daha sonra adaya geldiğini kabul etti. Fakat kumandanın ifadesine göre Lambro artık adada değildi, buradan da kaçmıştı. Osmanlı yetkilisinin, kendisini korsanlara yardımla suçlaması üzerine ise herhangi bir şekilde yardım edildiğini kabul etmeyerek bahsedilen gemi ve kişilerin korsan olduğunu anladığında Lambro'nun adada kalan adamlarından Koca Ligor'u haps ederek limanda kalan iki gemilerinin dümenlerini aldığını, durumu da Venedik'e yazdığını belirtti. Kumandan bu konuda Venedik'ten bir cevap gelmeden bunları teslim etmeyi reddetmekteydi. Çuka kumandanından ne Lambro ne de adamlarına dair bir şey alınmadı, fakat sonrasında Manya'da korsana yardım ettikleri tespit edilen Komondoraki adlı kaptan yakalandı ve Lambro'nun bölgede kalan adamlarının yeniden harekete geçmelerini engelleyerek yakalanmalarını sağlamak üzere Manya başbuğu ile Mezistre voyvodası görevlendirildi.¹⁰⁴

Çuka kumandanının korsanlara yardımı konusu diğer taraftan 21 Temmuz 1792'da İstanbul'da Beğbahçesi'nde Venedik elçisiyle de görüşüldü. Görüşmede kumandanının Lambro Manya'da iken bunlara peksimet yüklü bir gemi göndermesi, daha sonra Çuka'ya kaçan korsan ve adamlarını adaya kabul ederek kaptan-ı deryaya bunları ve gemilerini iade etmemesinden dolayı Venedik yönetimi korsanlara yardım etmekle suçlanmıştı. Osmanlı Devleti adaya kaçan korsanların iadesini, ada kumandanının cezalandırılmasını ve kumandanın korsana yardımından dolayı korsanın Osmanlı Devleti'ne verdiği zararın tazminini talep etmekteydi. Elçi ilk olarak savaş sırasında Venedik'in tarafsızlığını ilan ederek buna uygun davrandığını, herhangi bir müdahalede bulunmadığını ve bu tür müdahalelere onayı da olmadığını belirttikten sonra kumandanın adaya kaçan korsanların gemilerinin dümenlerini alarak onları tutuklamış olmasını delil göstererek yardım iddialarını reddetti. Osmanlı temsilcilerinin suçlamalarına karşı elçi, Lambro ile Venedik arasında bir bağ olmadığını ispatlayabilmek amacıyla önce korsanın gemilerini kendisinin tedarik ve teçhiz ettiğine dair açıklamasını hatırlatmış ve daha sonra Lambro'nun Rus General Tamara'nun emrinde olduğunu söylemişti. Bu noktada Rus maslahatgüzarının Lambro'nun Rus olmadığı, imparatoriçenin de korsanlığa izni olmadığı ve bu korsanı Osmanlı yönetiminin dilediği gibi cezalandırabileceği şeklindeki beyanı aktarılınca elçi Venedik'in de bu konuyu incelediği zaman kumandanın cezalandırılmasına karar vereceğini belirtti.¹⁰⁵

Bu görüşmede Osmanlı yetkililerinin üzerinde durdukları konu Venedik'in özellikle savaş boyunca Osmanlı ile aralarındaki ahidnamenin gereklerine aykırı biçimde korsanlara yardım etmiş, destek vermiş olmasıydı. Elçi, devlet olarak korsanlara yardım edildiğini değilse de Venedik tebaasından korsanlara bireysel yardım yapılmış olabileceğini kabul etmekteydi. Nitekim Rusya'nın Lambro ve ona bağlı korsanları artık himaye etmediğini açıkça ifade etmesinden sonra Venedik yönetimi bu korsanlar hakkında daha net bir tutum izlemeye başladı. Her ne kadar Çuka kumandanı cezalandırılmasa da Lambro ve adamlarına korsan muamelesi yapılacağı ve gemileri Venedik sularında ortaya çıkarsa yakalanacakları Venedik elçisinin Beğbahçesi'ndeki görüşmeden birkaç ay sonra verdiği taktirinde belirtilmekteydi. Bundan başka Lambro'nun Çuka'da kalan 2 gemisiyle Osmanlı tebaasından birkaç adamı da eşyalarıyla birlikte Osmanlı Devleti'ne teslim edilecekti.¹⁰⁶

Osmanlı Devleti Manya'ya yaptığı seferle yakalayamadığı Lambro'yu sonrasında Venedik'ten diplomatik yollardan almayı da başaramamıştı. Çuka'dan sonra Lambro, Venedik üzerinden Rusya'ya gitmeyi başardı. Bu noktada Osmanlı Devleti'nin Lambro'yla ilgili olarak Rusya ile herhangi bir yazışmasını tespit edemedik. Lambro konusu korsanın kaçışından sonra Osmanlı Devleti için kapanmış görünüyor. Rusya'ya döndükten sonra bu devlete hizmete devam eden Lambro'nun rütbesi 1796'da Pavel döneminde albaylıktan binbaşılığa indirildi ve sonra Yunan taburunun başına komutan olarak atandı. 1805 yılında da Balaklava'da vefat etti.¹⁰⁷ Lambro'nun yardımcılarından olup Portokale'ye baskından sonra Lambro ile

¹⁰⁴ BOA, HAT, Belge No: 259/14965, Temmuz 1792.

¹⁰⁵ BOA, HAT, Belge No: 263/15183, Temmuz 1792; HAT, Belge No: 259/14965-B, Temmuz 1792.

¹⁰⁶ BOA, HAT, Belge No: 259/14965-D, Eylül 1792. Bir başka belgede ise teslim edilen gemi sayısı 3 olarak belirtilmektedir. Bu gemilerdeki izbandidlerden 6'sı kaçarak Venedik'in Dalmaçya'daki topraklarına sığınmış, Bosna valisinin bunları istemesi üzerine Venedik tebaası olduğu söylenen 3'ü dışında Osmanlı tebaasından diğer 3 kişi eşyalarıyla birlikte teslim edilmişti, bkz. HAT, Belge No: 261/15059, Temmuz 1796.

¹⁰⁷ Şirokorad (2013), s. 246.

birlikte Çuka'ya kaçan ve daha sonra yine onunla buradan ayrılan Kara Yani ise Osmanlı'nın miri salyaneli kırlangıç kaptanlarından Kızılhisarlı Cafer Kaptan tarafından yakalanarak öldürüldü.¹⁰⁸

Sonuç

Rusya, 1787-1792 savaşında Akdeniz'de Osmanlı Devleti'ne karşı korsanların hizmetine başvurdu. Bu korsanlar Osmanlı gemi ve yerleşimlerine saldırarak savaş boyunca Osmanlı sularında ciddi bir tehdit oluşturdular. Savaş ortamından cesaret alan birçok reyanın da gemilerine korsan gemisi görüntüsü vererek Osmanlı gemilerine saldırımları deniz güvenliği problemini daha da arttırdı. Donanmasının önemli bölümünü Karadeniz'de bulunduran Osmanlı Devleti, Akdeniz donanmasını Ege'deki salyaneli gemiler, Garp Ocakları gemileriyle takviye etti. Bunun dışında korsan veya izbandid gemilerine saldırmak üzere imkanı olanların korsan gemileri hazırlamalarına da izin verildi.

Korsan gemilerinin personeli arasında Rum ve Arnavutlardan olmak üzere Osmanlı tebaasından olanlar da bulunmaktaydı. Rus korsan gemilerine katılımları dışında reyanın bilgi, malzeme, para vb. yardımlarının korsanların savaş boyunca faaliyetlerini sürdürmelerinde önemli katkısı oldu. Rum reyanın korsan gemilerine katılımları ve yardımlarında korsan saldırılarından elde edilecek kazanç, Rusya'nın himayesinde Osmanlı tabiiyetinden çıkma arzusu ve belki bu nedenlerden etkilenmeyen bir bölümü için de korsanlardan korkmaları etkili olmuştu. Rus korsanlara Osmanlı tebaası dışında Venedik tebaasından da önemli destek sağlanmıştı. Venedik yönetimi savaş boyunca tarafsızlığa uygun hareket ettiğini iddia etse de savaşın başından sonuna kadar Venedik ada ve limanlarından korsanlara destek sağlanmıştı. Rus korsanlara yapılan yardımların savaş boyunca gündemden düşmemesi, Osmanlı Devleti'nin gerek reyanın bunlara desteğini önlemek üzere aldığı tedbirlerden gerekse Venedik'le diplomatik girişimlerden istenilen sonucun alınmadığını göstermektedir.

Osmanlı Devleti, savaş boyunca Rusya bayrağıyla saldıran gemileri deniz haydudu değil korsan kabul etmişti. Bunlardan yakalananlara da savaş esiri muamelesi yapılmış ve savaşın sonuna kadar hapsedilmişlerdi. Fakat bu durum Osmanlı-Rus barışının imzalanmasından sonra değişmiştir. İki ülkenin aralarındaki savaş durumuna son vererek yeniden dost ülke haline gelmeleri korsanlık izninin de son bulması anlamına gelmekteydi. Buna rağmen Lambro ve adamlarının Rusya bayrağıyla Osmanlı sularındaki saldırıları devam etti. Osmanlı Devleti bu konuda Rusya'nın tutumu anlaşılincaya kadar bir süre daha bunlar için korsan tabirini kullanmaya devam etmiş fakat Rusya'nın kesin bir şekilde bunların kendi hizmetinde olmadıklarını ifade etmesinden sonra bu devletin bayrağını taşımaya devam etseler de bunları izbandid yani deniz haydudu kabul etmiştir. Rusya, hizmetindeki korsanlar sayesinde Akdeniz'de yeni bir cephe açmayı, savaş boyunca Osmanlı sularında ciddi bir tehdit oluşturmayı başardı. Fakat Rus korsanlarının Osmanlı gemileri dışında tarafsız devletlerin gemilerine saldırımları, savaşın sona ermesinden sonra Lambro'nun Osmanlı ve diğer devletlerin gemilerine saldırmaya devam etmesi Rusya'nın korsanlığın kontrol edilemeyen doğasından kaynaklanan sorunlarla yüz yüze gelmesine de neden oldu.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Hatt-ı Hümayun, Belge No: 18/841, 20/943, 178/7913, 181/8214, 181/8278-A, 184/8532, 190/9122, 191/9225, 196/9825, 203/10533-A, 208/11006, 210/11348, 212/11481-B, 226/12566, 239/13377, 239/13384, 240/13435, 253/14403, 259/14965, 259/14965-A, 259/14965-B, 259/14965-C, 259/14965-D, 261/15059, 262/15129, 263/15183, 264/15337, 264/15337-A, 266/15455, 267/15525, 268/15611, 269/15713, 1383/54713, 1391/55510, 1392/55600, 1395/55898, 1399/56234, 1399/56343, 1401/56522, 1401/56531, 1407/57074, 1411/57437, 1411/57438, 1428/58465, 1463/57.

Cevdet Askeriye, Belge No: 130/5787.

Cevdet Bahriye, Belge No: 10/500, 15/750, 27/1245, 27/1246, 36/1697, 41/1934, 54/2554, 55/2608, 119/5792, 164/7747, 173/8154, 189/8904, 195/9162, 229/10633, 250/11590.

Cevdet Dahiliye, Belge No: 41/2037, 128/6357.

Cevdet Hariciye, Belge No: 82/4061.

Cevdet Zaptiye, Belge No: 11/523, 18/896.

Basılı Kaynaklar

ERÇELEBİ, Erbuğ (2012). *190 Numaralı Mühime Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (sf. 98-198), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

FRUMIN, Mitia (2014). "Wyh Did a Russian Privateer Present The Ottoman Governor of Acre With A Prized Ship?", *Seapower, Technology and Trade, Studies in Turkish Maritime History*, İstanbul: Denizler Kitabevi, s. 310-316.

GÖYÜNÇ, Nejad (1952). "Kapudan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa", *Tarih Dergisi*, II, S.3-4, s. 35-50.

GÜMÜŞ, T. Tolga (2011), "Domenico Trevisan'ın Venedik'ten Mısır'a Akdeniz Yolculuğu", *Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu III, Mersin ve Doğu Akdeniz, Mersin*, s. 133-138.

GÜNEY, Kadir (2012). *190 Numaralı Mühimme Defteri'nin Özetli Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi* (H. 1203-1204, M. 1789-1790; Sayfa 1-97), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Katerina Tarihi (2010). (Haz. Mehmet Mercan), Ankara: Karaman Bilim ve Araştırma Merkezi.

¹⁰⁸Bu başarısı üzerine kaptana Kızılhisar gümrüğünden günlük 120 akçe, geminin yelkencisi, hocası, topçubası, başreisi ve çavuşuna da 20'şer akçe tahsis edilerek ödüllendirildiler, bkz. BOA, HAT, Belge No: 1407/57074.

- KAYHAN, Bülent (1996). *Adalar Denizi'nde Rum Korsanları: İzbandıdler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- KUZUCU, Serhat (2013). *Kırım Hanlığı ve Osmanlı-Rus Savaşları*, İstanbul: Selenge Yayınları.
- MÜLLER, Angelico Maria (1999). *İzmir 1726 (Seyahatname)*, (Çev. Ayla Sevim Uhri), İzmir: Tepekule Kitaplığı Yayınları.
- ÖKTEM, A. Emre -KURTDARCAN, Bleda R. (2011). *Deniz Haydutluğu ve Korsanlık, Tarihi ve Hukuki Boyutlarıyla*, İstanbul: Denizler Kitabevi.
- ÖZDEMİR, Şenay (2004). *Akdeniz Hakimiyetinde Osmanlı Devleti ve Korsanlık (1695-1789)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZSOY, Ergun (2010). *XVI. Yüzyıl Alman Seyahatnamelerine Göre Akdeniz*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ROGOZINSKI, Jon (1997). *The Wordsworth Dictionary of Pirates*, Hertfordshire: Wordsworth Reference.
- SMILEY, Will (2014). " 'After Being so long Prisoners, They will not return to Slavery in Russia': An Aegean Network of Violence between Empires and Identities", *Osmanlı Araştırmaları*, XLIV, s. 221-234.
- ŞİROKORAD, A. B. (2013). *Rusların Gözünden 240 Yıl Kıran Kıran Osmanlı-Rus Savaşları, Kırım-Balkanlar-93 Harbi ve Sarıkanış*, (Çev. D. Ahsen Batur), İstanbul: Selenge Yayınları.
- SICKING, Louis (2014). "Islands, Pirates, Privateers and the Ottoman Empire in the Early Modern Mediterranean", *Seapower, Technology and Trade, Studies in Turkish Maritime History*, İstanbul: Denizler Kitabevi, s. 239-252.
- Türkiye Seyahatnamesi* (1991). Kitap II, (Çev. Oğuz Gökmen), İstanbul: Tifdruk Matbaacılık.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1995). *Osmanlı Tarihi*, C.IV/1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- III. Selim'in Sirkatibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme* (1993), (Haz. Sema Arıkan), Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- YÜKSEL, Ahmet (2010). "III. Selim Devri Bir Casusluk Hikayesi", *Toplumsal Tarih*, S. 196, s. 2-8.